

Pécsi Tudományegyetem

Állam- és Jogtudományi Kar

Doktori Iskola

Budaházi Árpád

**A vallomás őszinteségének műszeres
ellenőrzése, különös tekintettel
a poligráfós vizsgálatra**

A doktori értekezés tézisei

Témavezető:

Fenyvesi Csaba

habilitált egyetemi docens

Pécs

2012

I. A KITŪZÖTT KUTATÁSI FELADAT ÖSSZEFOGLALÁSA

Bár a büntetőügyekben egyre inkább előtérbe kerülnek a tárgyi bizonyítékok, még mindig jelentős a bizonyításbeli szerepe a tanú és a terhelt vallomásának. Mindkét bizonyítási eszköznél kardinális kérdés, hogy alapítható-e rá tényállás, a vallomásból megszerzett adatok tükrözik-e a valóságot. Az eljáró hatóságok számára a döntés állandó dilemmát jelent, éppen ezért folyamatosan vizsgálják a terhelt és a tanú őszinteségét, hogy a bíróságnak, amikor határozatot hoz, ne azzal kelljen szembesülnie, hogy a rendelkezésére álló bizonyítékok némelyike - Tremmel Flórián szavaival élve - „rossz” vagy másképpen „ál” bizonyíték¹, mivel a hiteltérdeplőségi vizsgálaton a tanú-, illetve terhelti vallomások megbuktak. Elek Balázs szerint ugyanis *„a vallomás mérlegelésénél a bíróság végigköveti és ellenőrzi a büntetőjogilag releváns jelenségről eredetileg szerzett tudomás keletkezésének, megőrzésének és közlésének pszichikai folyamatát és az eljárás egyéb adatainak segítségével kiküszöböli a vallomás kialakulását befolyásoló azon tényezőket, amelyek nem az eredeti tudásszerzés, hanem egyéb körülmények folytán hatnak.”*² A bíróságban az őszintétlen vallomás kétséget kell, hogy ébresszen, ha ez nem történik meg, akár hibás ítélet is születhet. A helyes bírósági mérlegelést segítheti az a körülmény, hogy már a nyomozás során lehetőség nyílik a vallomás őszinteségének ellenőrzésére, amelyre egyebek mellett a krimináltaktika fogalmaz meg ajánlásokat, így a büntetőeljárás törvény adta kereteken belül a büntetőügyben eljáró hatóság meggyőződhet a vallomásból nyert adatok igaz vagy hamis voltáról. A vallomás hitelességének ellenőrzése - nézetünk szerint - egyben igazságkeresés is, mert az igazság megtalálásához „jó” bizonyítékokra van szükség, és ki kell mindenkoron szűrni a rendelkezésre álló bizonyítékok közül a „rossz” bizonyítékokat. Ebben a szűrő tevékenységben kaphat szerepet az őszinteségvizsgálat, annak „hagyományos” és műszeres formája.

A vallomás őszintesége ellenőrzésének igen sok formája ismert, és ugyanez jellemzi az igazságot műszerrel kereső módszereket is. Király Tibor arra figyelmeztet az igazságkeresési módszerek esetében, hogy *„vannak közöttük olyanok, amelyek teljesen alkalmatlanok az igazság megállapítására és olyanok, amelyek a tudás magas fokára vezetnek*

---

¹ TREMMEL Flórián: *Bizonyítékok a büntetőeljárásban*. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2006. 79-81. o.

² ELEK Balázs: *A vallomás befolyásolása a büntetőeljárásban*. Tóth Könyvkereskedés és Kiadó Kft. Debrecen, 2008. 14. o.

el. Úgyszólván minden tudományág az igazságkeresés más-más módját alkalmazza.”³ A jogalkotónak ügyelnie kell arra, hogy csak a megfelelő igazságkeresési módszereket és műszereket engedje alkalmazni, mert egy csekély validitással rendelkező módszer nemcsak, hogy nem járul hozzá az igazság megállapításához, hanem könnyen vezethet arra a lejtőre, aminek a vége a justizmord, azaz a jog halála lehet.

A Be. és a krimináltaktika módszerek sokaságát ismeri az őszintétlenség megállapítására, témánk szempontjából a műszeres őszinteségvizsgálat bír jelentőséggel. Hazánkban a legelterjedtebb műszeres őszinteségvizsgálati módszer a poligráf, de alkalmazzák a komputeres grafometriás vizsgálatot és a rétegzett hangelemzőt is, valamint a hőkamerát. Ha határainkon kívülre tekintünk, ismert a funkcionális mágneses rezonancia vizsgálat (fMRI), a monoszkenner, a tulajdonságszűrési technológia (Future Attribute Screening (FAST) Technologies), a csendes beszélő (Silent Talker), a pszichológiai stresszértékelő (PSE) és a szemhőmérő, hogy csak a legfontosabbakat említsük. A poligráfon kívüli műszerekre az a jellemző, hogy némelyüket alkalmazzák ugyan büntetőeljárásban, azonban a validitásuk megállapítása még folyamatban van, a műszerek fejlesztés alatt állnak, azt is mondhatjuk, hogy többségük még csak kísérleti fázisban van. Ennek az oka abban kereshető, hogy a felsorolt műszerek némelyikét csupán néhány éve tesztelik. Mindnyájukkal a vallomás őszinteségét vizsgálják, azt, hogy a vallomásban elmondottak megfelelnek-e a valóságnak. Jellemzője a vizsgálatoknak, hogy szakértő vagy szaktanácsadó végzi, és az is közös bennük, hogy a vizsgált személy fiziológiai változásait mérik, amelyből a szakértő, illetőleg a szaktanácsadó von le következtetéseket a szóban kifejtettek valóságtartalmára vonatkozóan.

A szakirodalmat tanulmányozva bennünk is megfogalmazódott a kérdés, hogy a hazai és a külföldi szakirodalomban elterjedt „*hazugságvizsgálat*” kifejezést, vagy a Hautzinger Zoltán által meghonosítani kívánt „*őszinteségvizsgálat*”-ot alkalmazzuk-e.⁴ Hautzinger a következőképpen érvel az őszinteségvizsgálat kifejezés mellett: „*a magunk részéről némileg értetlenkedve tapasztaljuk, hogy míg a modern büntetőeljárás alapvető követelménye a tisztesség vélelmezése (praesumptio boni viri) és a kétséget kizáróan nem bizonyított tény terhelt terhére történő értékelésének tilalma (in dubio pro reo), addig a kriminalisztikai*

---

³ KIRÁLY Tibor: A védelem és a védő a büntető ügyekben. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1962. 119. o.

⁴ HAUTZINGER Zoltán: Az igazságügyi őszinteségvizsgálat. In: KORINEK László - KÖHALMI László - HERKE Csongor (Szerk.): Emlékkönyv IRK Albert egyetemi tanár születésének 120. évfordulójára. PTE ÁJK, Pécs, 2004. 43-51. o.

*tanulmányok előszeretettel írnak az emberi hazugság vizsgálatáról, szinte azt sugallva, hogy a vizsgálat alá vont személy szava főszabályként kétségbevonható.”*⁵ Úgy véljük, nem indokolt a „*hazugságvizsgálat*” kifejezéshez ragaszkodni, mivel a műszeres őszinteségvizsgálati módszerek egyébként sem a hazugságot mérik, vizsgálják, hanem a releváns (vagy másképpen: kritikus) szavak elhangzásához fűződő, stressz okozta fiziológiai változásokat. Kertész Imre szerint sem alkalmas a poligráf a hazugság mérésére, hanem „*a fiziológiai változások és kiváltó okai együttes tanulmányozása – bizonyos határok között – lehetővé teszi a következtetés levonását, hogy a vizsgált személy valamely feladott „kritikus” kérdésre miért reagált másképpen, mint a többiekre, vannak-e ismeretei az adott bűncselekmény körülményeiről.*”⁶ A szakvélemény/szaktanácsadói jegyzőkönyv sem azt tartalmazza, hogy az alany valamelyik szónál hazudott-e, hanem azt vizsgálják, hogy megtévesztő volt-e az állítás vagy a tagadás. Mindezekre figyelemmel, a magunk részéről az őszinteségvizsgálat kifejezést alkalmazzuk, egyetértve a Hautzinger-i érveléssel.

A műszeres őszinteségvizsgálatot egy olyan eljárásként definiálhatjuk, amelynek során a műszeres őszinteségvizsgáló (szaktanácsadó vagy szakértő) a vizsgált személy állítása(i)-tagadása(i) során, annak fiziológiai változásaiból következtetéseket von le arra vonatkozóan, hogy az állítás vagy a tagadás megtévesztő volt-e, és a vizsgálat eredményéről szakvéleményt vagy szaktanácsadói jegyzőkönyvet készít.

A büntetőügy szempontjából releváns információt szolgáltató poligráfos vizsgálat olyan műszeres őszinteségvizsgálati módszer, amely a szaktanácsadó közreműködésével a vizsgált személy tagadásaival együtt járó fiziológiai változásokból arra enged következtetni, hogy a tagadás őszinte-e, vagyis nem volt-e megtévesztő a szaktanácsadói kérdésre adott válasz.

1.1. A műszeres őszinteségvizsgálat, azon belül is a poligráfos vizsgálat szükségessége

A büntetőügyben eljáró hatóságok a poligráfot és annak alternatíváit jelentő műszereket több célból veszik igénybe:

- választ kívánnak kapni arra a kérdésre, hogy a vizsgált személy követte-e el a bűncselekményt, van-e neki „*tettetudomása*”, vagyis rendelkezik-e olyan információkkal az ügrről, amelyekről csak az elkövetőnek lehet tudomása;

---

⁵ HAUZINGER Zoltán: Az igazságügyi őszinteségvizsgálat. In: KORINEK László - KÓHALMI László - HERKE Csongor (Szerk.): Emlékkönyv IRK Albert egyetemi tanár születésének 120. évfordulójára. PTE ÁJK, Pécs, 2004. 43. o.

⁶ KERTÉSZ Imre: Diogenész lámpása vagy elektronikus vattatópád? Magyar Jog, harminckilencedik évfolyam, 11. szám, 1992. november. 649. o.

- ismeretlen helyen lévő tárgyi bizonyítási eszközökhöz kívánnak jutni (például az elrejtett holttest helyének meghatározása, amikor a gyanúsított tagadja, hogy a kútba dobta, de megtévesztő választ jelez a fiziológiai reakciója);
- vallomást, illetve beismerő vallomást várnak a vizsgálatot követően.

Ugyanúgy, mint a nagyvilágban, hazánkban is a poligráf a leggyakrabban alkalmazott őszinteségvizsgálati műszer. A technikai és a módszertani alapok létrejötte után az 1970-es évek végén került be a magyar bűnüldöző szervek fegyvertárába. Alkalmazásának első éveiben a legtöbb aggály a vizsgálat tudományosságával kapcsolatban merült fel, amelynek az volt az egyik legfőbb oka, hogy a 60-as években a „*kapitalista áltudomány*” címkéjét ragasztották rá.⁷

Az ezredfordulóra több megyei rendőr-főkapitányság (Budapesti Rendőr-főkapitányság, Békés megyei Rendőr-főkapitányság, Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Rendőr-főkapitányság, Csongrád megyei Rendőr-főkapitányság, Jász-Nagykun-Szolnok megyei Rendőr-főkapitányság) is használatba vette saját műszerét, így az eljárás szinte napi gyakorlattá vált. A vizsgálatok száma az elmúlt tizenöt év alatt megtízszereződött, évente 450-500-ra kerül sor.⁸

2011 tavaszától a Bűnügyi Szakértői és Kutatóintézet (továbbiakban: BSZKI) Poligráfos Vizsgálati Osztálya koordinálja és végzi országos hatáskörrel a poligráfos vizsgálatokat, azonban a fent felsorolt megyék - Jász-Nagykun-Szolnok megye kivételével – továbbra is rendelkeznek önálló laboratóriummal, ahol a BSZKI szakmai felügyelete mellett szintén folynak poligráfos vizsgálatok. A tervek szerint a jövőben a Dunántúlon két további régióban alakítanak ki laboratóriumot. A poligráfos vizsgálatok központosítása is sejteti, hogy a jövőben is szerepet kap a műszeres őszinteségvizsgálat, és azon belül is a poligráf alkalmazása. Kétség kívül szükség van a vallomások őszinteségének ellenőrzésére, azonban egyáltalán nem mindegy, hogy milyen feltételekkel, garanciákkal teszik ezt a büntetőügyekben eljáró hatóságok.

---

⁷ KRISPÁN István: A poligráfos hazugságvizsgálatok rendőrségi alkalmazásának magyarországi múltja, jelene és jövője. *Belügyi Szemle*, 52. évfolyam, 2004/6. szám. 44-45. o.

⁸ KRISPÁN István: A poligráfos hazugságvizsgálatok rendőrségi alkalmazásának magyarországi múltja, jelene és jövője. *Belügyi Szemle*, 52. évfolyam, 2004/6. szám. 43. o.

1.2. A témaválasztás indokai és a kutatás céljai

Azért választottuk kutatási témául a vallomás őszinteségének műszeres ellenőrzését, mert nem született a témával kapcsolatos áttekintő, koncentrált monográfia. A célunk az, hogy vizsgálódásunk a magyar és a külföldi monográfiákra, valamint tudományos igényű cikkekre is kiterjedjen. A műszeres őszinteségvizsgálat komplex intézmény, amelynek van büntető eljárásjogi és kriminalisztikai aspektusa is, ezért az egyes műszerek igénybevételét - különös tekintettel a poligráfra – mind kriminalisztikai, mind büntető eljárásjogi szempontból vizsgáljuk. Nézetünk szerint bizonyításra szorul, hogy alkalmazásuk segíti-e a büntetőeljárást, nem vezet-e tévútra az igénybevételük. Éppen ezért azt is megvizsgáljuk, hogy hozzájárulnak-e a nyomozás feladatának teljesítéséhez, és alkalmasak-e arra, hogy elvezessenek a bizonyítási eszközökhöz.

További kutatási céljaink az alábbiak szerint fogalmazhatóak meg:

- a műszeres őszinteségvizsgálat, és azon belül is a poligráfós vizsgálat büntetőeljárásbeli helyének és szerepének a meghatározása, dogmatikai, jogelméleti rendszerezése, valamint az alkotmányos és alapelvi kapcsolódásainak a feltárása,
- a jogi szabályozással kapcsolatos anomáliáinak feltérképezése, az azokkal kapcsolatos feloldási lehetőségek bemutatása,
- de lege ferenda javaslatok előterjesztése,
- a külföldi gyakorlat feltérképezése,
- a felmerülő jogalkalmazói problémák felvetése, továbbá azok áthidalásához támpontot nyújtó állásfoglalások ismertetése, összegzése.

Céljaink közé tartozik annak vizsgálata, hogy a poligráfnak, és más műszereknek helye van-e a magyar kriminalisztikai gyakorlatban. Ha igen, akkor megvizsgáljuk, milyen modern krimináltaktikai módszertani ajánlások tehetik hatékonyabbá az alkalmazását. Arra a kérdésre is választ kívánunk adni, hogy a hazai szabályozása elősegíti-e a büntetőeljárás hatékonyságát, és a hazai normák megfelelnek-e a nemzetközi sztenderdeknek. Kardinális kérdés az is, hogy a poligráfós vizsgálat, valamint alternatívái elérik-e a kellő validitást. A kutatástól azt várjuk, hogy megbizonyosodjunk arról, a validitási adatok nem zárják ki a poligráf és más őszinteségvizsgáló műszerek felhasználhatóságát a felderítésben.

II. A KUTATÁS MÓDSZEREI, AZ ELVÉGZETT VIZSGÁLATOK ÉS ELEMZÉSEK

A kitűzött célok eléréséhez a jogtudományi kutatás eszköztárát alkalmazzuk, amelynek része a tételes jog értelmezése és elemzése, a külföldi szabályozási minták vizsgálata, az összehasonlító feldolgozási módszer, valamint a történeti módszer. Áttekintjük a műszeres őszinteségvizsgálat jogtörténeti vonatkozásait a tradicionális jogtól egészen napjainkig, és vizsgáljuk a külföldi országok poligráffal, valamint más műszerekkel kapcsolatos jogi szabályozását, továbbá az adott államra vonatkozó krimináltaktikai ajánlásokat. Figyelembe vesszük és elemezzük az Emberi Jogok Európai Bíróságának témánk szempontjából releváns döntéseit, valamint a magyar Kúria és az egykori Legfelsőbb Bíróság, továbbá az Alkotmánybíróság iránymutatásait (BJE, BK), eseti döntéseit (BH, ABH). Összevetjük és vizsgáljuk a műszeres őszinteségvizsgálattal kapcsolatos hazai és külföldi elméleti, szakirodalmi állásfoglalásokat, mind kriminalisztikai, mind büntető eljárásjogi aspektusból, saját kriminalisztikai és büntető eljárásjogi aspektusú ismereteinket, kutatási eredményeinket és álláspontjainkat megjelenítjük, legvégül összegezzük. Igyekszünk gyakorlati ismereteket is szerezni a műszeres őszinteségvizsgálat alkalmazásáról, e célból interjúkat készítünk bírókkal, ügyészekkel, nyomozókkal, vizsgálókkal és védőkkel, továbbá olyan szaktanácsadókkal és szakértőkkel, akik végeznek műszeres őszinteségvizsgálatot. Kérdőíveket juttatunk el európai országok poligráfos vizsgálóihoz, hogy a külföldi alkalmazásról is legyenek tapasztalataink.

III. A KUTATÁSI EREDMÉNYEK ÖSSZEFOGLALÁSA, AZOK HASZNOSÍTÁSA, ILLETVE A HASZNOSÍTÁS LEHETŐSÉGEI

A kutatás során megvizsgáltuk a poligráfra és más őszinteségvizsgálati műszerekre vonatkozó hatályos jogi szabályozást, rávilágítottunk a jogalkalmazási problémákra, és ismertettük az igénybevételükhöz kapcsolódó büntető eljárásjogi és kriminalisztikai ismereteket. Az alábbiakban összefoglaljuk, hogy az egyes fejezetekben milyen vizsgálatokat, elemzéseket végeztünk el.

3.1. Bevezetés

A bevezetésben abból indultunk ki, hogy a büntetőügyekben eljáró hatóságoknak folyamatosan vizsgálniuk kell a terhelt és a tanú őszinteségét, hogy a bíróságnak, amikor határozatot hoz, ne azzal kelljen szembesülnie, hogy a rendelkezésre álló vallomások némelyikére nem támaszkodhat. Felvetettük, hogy a poligráf és más műszerek is segíthetik az őszinteségvizsgálatot. A bevezetésben megfogalmaztuk hipotéziseinket, kutatási céljainkat, valamint ismertettük kutatási módszereinket.

3.2. A vallomás őszinteségének műszeres ellenőrzése, mint az igazságkeresés eszköze

Megvizsgáltuk, hogy igazságkeresésnek tekinthető-e a büntetőeljárás. Arra a következtetésre jutottunk, hogy a hazai jogalkalmazásban még mindig benne él az anyagi igazság megállapításának igénye, az arra való törekvés, hogy a bíróság, amikor ítéletet hoz, a megállapított anyagi igazság azonos legyen a valósággal. Úgy véltük, hogy az anyagi igazsághoz már az ügyész és a nyomozó hatóság is eljuthat, azonban a bíróság az, aki jogosult arra, hogy ezt a valósággal egybeeső anyagi igazságot a Be. által előírt módon, az ítélethozatallal megállapítsa.

A műszeres őszinteségvizsgálatot elhelyeztük a kriminalisztika tudományában. Kifejtettük azt is, hogy a műszerekre úgy tekinthetünk, mint krimináltechnikai eszközökre, amelyek azt a célt szolgálják, hogy a büntetőeljárásban eljáró hatóságok számára a szaktanácsadón, illetve a szakértőn keresztül megjelenítsék, nyilvánvaló tegyék, hogy a vizsgált személynek a bűncselekménnyel összefüggő kérdésekre adott válaszok során milyen fiziológiai változásai voltak. A műszeres őszinteségvizsgálatot a krimináltaktikával is összefüggésbe hoztuk, mivel a krimináltaktikai ajánlások azok, amelyek segíthetik a nyomozó hatóságot és az ügyészt abban, hogy tudja, mikor mely műszeres őszinteségvizsgálati módszer vehető igénybe, és hogyan alkalmazható az eredményes nyomozás érdekében. Definiáltuk a

műszeres őszinteségvizsgálathoz tartozó legfontosabb fogalmakat, és szóltunk a poligráf jellemzőiről is.

3.3. A poligráf története

Áttekintettük a poligráf, valamint az igazságkeresés hazai és külföldi fejlődéstörténetét, és arra a következtetésre jutottunk, hogy az emberiség csak a XIX. században kezdett el műszerben gondolkodni, mint az őszinteségvizsgálat lehetséges eszközében. Megállapítottuk, hogy az ókori és középkori igazságkeresési módszerek elsősorban népi megfigyelésen és a misztikán alapultak, amelyek nem tekinthetők a poligráf elődeinek, azonban mutatják azt az igényt, hogy az emberiség rátaláljon arra a biztos módszerre, amely segítséget nyújt az igazság megállapításához. A XIX. század kísérletei után 1921-ben az őszinteségvizsgálati műszerek közül elsőként a poligráf született meg, majd terjedt el világszerte. Alkalmazásának kezdetei hazánkban az 1980-as évek elejére tehető. A poligráf mellett más módszereket is fejlesztettek a nagyhatalmak, keresték az „igazságszérumot”, de a kutatások nem hozták meg a várt eredményt.

3.4. A poligráf alkalmazásának egyes külföldi jellemzői, példái, modelljei

A tizenhét országra kiterjedő kutatás során arra a következtetésre jutottunk, hogy öt modell állítható fel:

- vannak olyan országok, amelyek tiltják a poligráf alkalmazását,
- mások csak szakmai háttérvizsgálatként tekintenek rá, és nem rendelkeznek róla jogszabályban,
- egyes országokban törvény(ek) keretében szabályozzák a poligráfos vizsgálatot,
- vannak önálló poligráfos jogszabályt alkotó országok,
- és vannak vegyes modellűek is, amelyek több modell ismérveivel jellemezhetőek, vagy a poligráfos vizsgálat - tiltás nélküli - hiányával.

Azt tapasztaltuk, hogy nem egyforma a poligráf megítélése, ha valamely országban engedik is az igénybevételét, eltérő annak megítélése, hogy a bíróságok figyelembe vehetik-e bizonyítékként. Azt is megfigyeltük, hogy a poligráf alkalmazását tiltó országok nem jogszabályban rendelkeznek a tilalomról, hanem legfelsőbb bírósági, alkotmánybírósági vagy legfőbb ügyészségi szinten. Vizsgálódásunk során azt is tapasztaltuk, hogy a validitást nemcsak a poligráfot tiltó, hanem az azt engedélyező országokban is vitatják, éppen ezért általában ritka az, hogy bizonyítékként értékeljék a poligráfos vizsgálat eredményét, inkább

szakmai háttérvizsgálatként tekintenek rá. Megállapítottuk, hogy azokban az országokban, amelyekben alkalmazzák a műszert, nemcsak gyanúsítottat, hanem tanút is vizsgálnak vele, és arra is lehetőség van, hogy a bírósági eljárásban is igénybe vegyék.

3.5. A poligráf jogi szabályozása hazánkban

Megállapítottuk, hogy hazánk – hasonlóan Horvátországhoz és Lengyelországhoz, valamint az Amerikai Egyesült Államok egyes államaihoz - a harmadik modellű országokhoz tartozik, amelyekre az a jellemző, hogy törvények keretében szabályozzák a poligráfos vizsgálatot. Ismertettük és elemeztük a poligráffal és más műszerekkel összefüggésbe hozható hatályos és hatályon kívül helyezett jogforrásokat, így a NYUT-ot, az Rtv.-t, a Be.-t, a Nyor-t, a Személy- és tárgykörozésről szóló törvényt, a 329/2007. (XII. 13.) kormányrendeletet és a 2011. évi LXXXIX. törvényt. Kitértünk a nem büntetőjogi célzattal felhasznált műszeres őszinteségvizsgálatra vonatkozó jogforrásokra is, így az adatvédelmi törvényre, a munka törvénykönyvére, a 2005. évi CIX. törvényre, valamint a Hjt.-re, és foglalkoztunk az ombudsmani állásfoglalásokkal is.

Rámutatunk arra, hogy a magyar jogalkotó az önálló poligráftörvény helyett azt az utat választotta, hogy több jogszabályban is fogalmazott meg olyan rendelkezéseket, amelyek közvetlenül vagy közvetve, de érintik a poligráf (és esetlegesen más őszinteségvizsgálati műszerek) alkalmazását. A jogi normák áttanulmányozása után arra a következtetésre jutottunk, hogy több más országhoz hasonlóan, hazánkban is az a jellemző, hogy a jogalkotó túlnyomórészt a jogalkalmazóra bízta annak meghatározását, hogy milyen feltételekkel vehető igénybe a poligráf. A jogalkalmazói szabadság még inkább jellemzi a többi műszert, mivel azokra vonatkozó konkrét jogszabályi rendelkezés nem áll rendelkezésre, csupán következtetni lehet arra, hogy az Rtv., amikor műszeres (poligráfos) vizsgálatról ír, a poligráf mellett más műszerekre is kötelező szabályokat fogalmaz meg.

3.6. A poligráf és a büntetőeljárás alapelvei

Az alapelvek korlátokat jelentenek a nyomozó hatóság, az ügyész és a bíróság számára, másrészt jogosítványokat a büntetőeljárás magánszemély főszemélyeinek, így a terhelt, a védő, valamint a sértett részére. A nyomozás megindításától kezdve, a vádemelésen át, a jogerős bírósági ítéletig a büntetőeljárásnak úgy kell lefolynia, hogy az alapelvek ne sérüljenek. Ezt a követelmény igaznak véltük az őszinteségvizsgálati műszerek mindegyikére, így a poligráfra is. Úgy kell a vallomás műszeres ellenőrzését elvégezni, hogy az csak a lehető legkisebb mértékben korlátozza az alapelveket. Kutatásunk során arra a megállapításra

jutottunk, hogy az őszinteségvizsgálati műszerek nem sértenek alapelveket, ezért alkalmazhatóak a büntetőeljárásban. Magyarország Alaptörvényébe sem ütközik az igénybevételük, és az Emberi Jogok Európai Egyezményét sem sértik. Annak ellenére láttuk így, hogy tisztában vagyunk a kritikákkal, amelyek az elmúlt évtizedekben fogalmazódtak meg a poligráffal szemben.

A kutatás során azt tapasztaltuk, hogy a validitási probléma az, amely leginkább jellemzi a poligráffal kapcsolatos vitákat, és bírósági döntéseket, nem pedig annak kétségbevonása, hogy nem sérti az emberi jogokat. Azt is megállapítottuk, hogy a kényszerítés sem jellemzi a poligráfos vizsgálatot, hiszen hazánkban akár a terheltet, akár a tanút vizsgálják, írásos beleegyezés szükséges hozzá. Felvetettük azt is, vajon a tanú számára elő lehetne-e írni a kötelező poligráfos vizsgálatot. Úgy véltük, hogy a tanú poligráfos vizsgálatra kötelezése sem jelentene kényszerítést, amennyiben a tanú, amint magát vagy hozzátartozóját vádolná bűncselekmény elkövetésével, megtagadhatná a választ. Azt is megfogalmaztuk, hogy alapelvekkel kapcsolatos megállapításaink a poligráfon kívüli más őszinteségvizsgálati műszerekre is vonatkoznak.

3.7. A poligráfos vizsgálat alanya

A Be. vonatkozó szakaszaiból levontuk azt a következtetést, hogy a nagykorú gyanúsított lehet alanya a poligráfos vizsgálatnak. Arra a megállapításra jutottunk, hogy sem a hatóság, sem a terhelt érdekei nem teszik szükségessé a vádlott alannyá válását, így szemben a külföldi gyakorlattal, hazánkban érdemes ragaszkodnunk ahhoz, hogy csak nagykorú gyanúsított lehessen alanya a vizsgálatnak.

Foglalkoztunk a tanú poligráfos vizsgálatával is. Megállapítottuk, hogy a Be. csak a kiemelt jelentőségű ügyekben teszi lehetséges alannyá. Öt tanúkategóriát állítottunk fel: megkülönböztettük a bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható tanút, a hamis vallomást tevő tanút, az akarata ellenére nem őszinte vallomást tevő tanút, az őszinte vallomást tevő tanút és a sértett tanút. Arra a következtetésre jutottunk, mivel a hatóság nem lehet biztos benne, hogy melyik típusú tanú az, aki vallomást tesz, ezért megengedhető mindegyik tanúkategóriában a poligráf alkalmazása, azzal a kitételrel, hogy a tanúvallomás őszinteségét ne kizárólag a poligráfos vizsgálat eredménye alapján ítélik meg.

Kifejtettük abbéli álláspontunkat, hogy a tanú poligráfos vizsgálatának lehetőségét a Be.-ben el kell helyezni a tanú kihallgatásánál (181. §), valamint a tanú kihallgatását szabályozó (Be. XIII. Fejezet I. Címe) 293. § (3) bekezdés végére kerülhetne (egy új

bekezdésbe), hogy „*a tanú beleegyezése nélkül a vallomása poligráf alkalmazásával nem vizsgálható*”. Úgy véltük, hogy a Be. tanúra vonatkozó új bekezdésének azt is kellene tartalmaznia, hogy a bírósági eljárásban a sértett nem vizsgálható poligráffal, mivel sok olyan információhoz jut már a nyomozás során is, amely csökkenti a vizsgálat validitását. A tanú kapcsán is arra a következtetésre jutottunk, hogy kiskorú esetében indokolt lenne a tiltása, nemcsak a Be.-ben, hanem az Rtv.-ben is.

Mivel a poligráf validitása és megbízhatósága viszonylag alacsonynak tekinthető, ezért mi is úgy láttuk, jobb, ha nem írja elő a jogszabály a tanú kötelező poligráfos vizsgálatát, amelynek megtagadása, vagy a közre nem működés rendbírósággal lenne sújtható.

A tisztázatlan helyzetű tanúval kapcsolatban arra a következtetésre jutottunk, hogy a Be.-nek önálló jogalanyisággal kellene felruháznia a bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható személyt, akinek az ilyen minőségű eljárásjogi helyzete csak addig tartana, amíg a személyre vonatkozó egyszerű gyanú megalapozottá nem válik. Azt is megfogalmazzuk, hogy a gyanúsítható személy - írásos beleegyezése esetén - alávethető lenne a poligráfos vizsgálatnak.

3.8. A poligráfos vizsgáló

Megállapítottuk, hogy a jogalkotó nem hozott rossz döntést, amikor a szaktanácsadóhoz rendelte a poligráfos vizsgálat elvégzését, mivel a poligráfos vizsgálat elsősorban a nyomozó hatóság és az ügyész segítőtje kíván lenni, ugyanúgy, mint a szaktanácsadói intézmény. Problémának láttuk, hogy a jogalkotó a törvényben nem válaszolja meg azt a kérdést, mi a teendő akkor, ha bírósági szakban vennék igénybe a poligráfot, ugyanis a bíróság nem rendelhet ki a Be. alapján szaktanácsadót. Arra a megállapításra jutottunk, hogy a Be.-nek lehetővé kellene tennie, hogy kizárólag a poligráfos vizsgálat esetén a szaktanácsadó alkalmazható legyen a bírósági szakban is. Érdeemesnek gondoltuk bevezetni a szaktanácsadó meghallgatása intézményt is, hogy ne tanúként hallgassák ki, vagy szakértőként hallgassák meg a poligráfos vizsgálatot, mint ahogy ezt teszik a bíróságok, amennyiben értelmeznie kell szóban is a szaktanácsadónak a vizsgálat eredményét. Amennyiben a bíróság meghallgatná a szaktanácsadót, kérdezési jog illetné meg az ügyészt, a vádlottat, a védőt, a sértettet, illetve a magánfelet.

3.9. A poligráf működése

Foglalkoztunk a poligráf működésével is, meghatároztuk a vizsgálat alanyi és tárgyi feltételeit, bemutattuk a vizsgálat menetét, és kitértünk az egyes kérdezéstechnikákra is, rámutatva az előnyeikre és hátrányaikra. Megállapítottuk, hogy a kérdezéstechnikák kombinálása hatékonyabb lehet a büntetőeljárás eredményessége szempontjából. Kifejtettük azokat a hibalehetőségeket is, amelyek tévessé tehetik a poligráfos vizsgálat eredményét.

3.10. A poligráf alkalmazásának egyes gyakorlati kérdései

Megvizsgáltuk, hogy a műszernek milyen szerepe lehet az emberölési és az eltűnési ügyekben, továbbá alkalmas-e a gyanúsítottak körének szűkítésére és bővítésére. Foglalkoztunk a hamis beismeréssel is, valamint azzal a jelenséggel, hogy a tanúból gyanúsított is válhat a poligráfos vizsgálat következményeként. Megnéztük azt is, hogy a szexuális bűncselekmények esetén érdemes-e poligráfot alkalmazni. Végül a vizsgálat időzítésével és a média hatásaival kapcsolatban fejtettük ki meglátásainkat. Arra a következtetésre jutottunk, hogy a poligráf - a téves vizsgálati eredményeket leszámítva – bármely ügytípusban segítheti azonosítani az elkövetőt, erősítheti a személyre vonatkozó gyanút vagy gyengíthetheti, és hozzájárulhat a bűncselekmény elkövetői körének a szűkítéséhez és tágításához. A poligráffal vizsgálható a vallomás őszintesége is, és gyakori, hogy az alany, szembesülve a számára kedvezőtlen eredménnyel, „*megettörik*” és beismerő vallomást tesz. Az is előnye lehet a poligráfnak, hogy általa újabb bizonyítékokhoz is juthat a hatóság. Az előnyök mellett arra is utaltunk, hogy a téves eredményt hozó vizsgálat lehetőségét mindenkor szem előtt kell tartania a hatóságnak, mert tévútra térhet, ha csodaszerként tekint a poligráfra.

3.11. A poligráf validitása

Egyetértettünk azzal a fogalom meghatározással, amely szerint a validitás azt mutatja meg, hogy hogyan aránylik egymáshoz a valóságnak megfelelő és az attól eltérő eredmény. A szakirodalom tanulmányozása alapján megállapítottuk, hogy a poligráf validitása 50 és 98,6% között van. Rámutattunk arra is, hogy a hazánkban alkalmazott feszültségcsúcs-tesztnél a valódi elkövetőknél 76-88,2%-os a validitás, a nem bűnösöknél pedig 83-96,7% között van, a poligráf összvaliditása pedig 80-93%-os. Mivel az általános nézet szerint a 80%-os validitási arány még éppen, hogy elfogadható, ezért a hazai feszültségcsúcs teszttel elérhető validitási értéket megfelelőnek tekintettük.

A megbízhatóság definíciójaként azt határoztuk meg, hogy a megbízhatóság megmutatja, hogy különböző poligráfós vizsgálok, egymástól függetlenül, ugyanazon mérések regisztrátumának értékelése alapján milyen arányban jutnak ugyanarra a következtetésre. A szakirodalom áttanulmányozása után azt állapítottuk meg, hogy a poligráfós vizsgálat megbízhatósága 52,5-90% közé tehető.

Szóltunk a poligráf validitását és megbízhatóságát is csökkentő ellentéveségekről is, amelyek arra irányulnak, hogy az alany megtévessze a poligráfós vizsgálot. A justizmord kapcsán azzal foglalkoztunk, hogy a poligráf alkalmas-e arra, hogy hasonlóan a DNS vizsgálatához megkérdőjelezzék vele a vallomás őszinteségét, elkerülve ezzel a bírói tévedést. Úgy véltük, hogy a poligráf a validitási és megbízhatósági korlátai miatt a több közül lehet az egyik módszer, vagyis csak más módszerekkel együtt alkalmazandó a vallomás őszinteségének vizsgálatára. Arra is választ kerestünk, hogy a poligráfós vizsgálat eredménye vezethet-e justizmordhoz. Úgy véltük, amennyiben a bíró tévedhetlen módszernek tekinti, a válasz egyértelműen az igen.

3.12. A poligráfós vizsgálat helye és szerepe a felderítésben és a bizonyításban

Arra a megállapításra jutottunk, hogy a poligráfós vizsgálatnak akkor lehet szerepe a felderítésben, amennyiben a nyomozó hatóság tisztában van a validitási és megbízhatósági korlátaival, azzal, hogy bár a poligráfós vizsgálok az alany fiziológiai változásaiból következtetés von le a tárgyi bizonyítási eszköz meglétére és elrejtésének helyére, egyáltalán nem biztos, hogy létezik, és az sem, hogy ott lesz pontosan, ahová a vizsgálat eredménye teszi. Ugyanezt jegyeztük meg a tettestudomás vizsgálatáról is: lehet, hogy helyesen következtetnek a tettestudomás meglétére, de ennek az ellenkezője is előfordulhat.

Úgy véltük, hogy bár a felderítés során és céljából veszik igénybe a poligráfós vizsgálatot, annak eredménye (a szaktanácsadói jegyzőkönyv, mint okirat) mégis a bíróság elé kerülhet, és így részévé válhat a bírósági eljárásnak. Ez egyet jelent azzal, hogy igaz, nem közvetlenül - mivel nem maga a bíróság rendelte el a poligráfós vizsgálatot -, de közvetetten szerepe van a bizonyításban, hiszen elhangzik a poligráfós vizsgálat eredménye a tárgyaláson. Amennyiben lehetőség van arra, hogy a bírósági szakban is igénybe vegyék, akkor közvetlenül is helye van a bizonyításban, hiszen ha a bíróság úgy dönt, hogy a vádlott vagy a tanú vallomását poligráffal kívánja ellenőriztetni, ezzel a bíróság mintegy beemeli a poligráfot, mint felderítő eszközt a bizonyításba. Felvetésünk a jelennek szólt, hiszen rámutattunk arra is, hogy a bírósági gyakorlatban előfordul, hogy annak ellenére rendelnek ki

szakértőként poligráfos vizsgálat, hogy azt a törvény alapján nem tehetnék. Így a Be.-vel ellentétes gyakorlat azt eredményezi, hogy a poligráfnak ilyen módon közvetlenül is szerepe teremődik a bizonyításban.

Foglalkoztunk a poligráfos vizsgálat és a bizonyítási eszközök között fennálló kapcsolattal is. A következő megállapításokra jutottunk:

- a) tanúvallomás születhet a poligráfos vizsgálatot követően,
- b) szakvélemény származhat a poligráfos vizsgálatból,
- c) tárgyi bizonyítási eszközhöz juthat a hatóság a poligráfos vizsgálatot követően,
- d) okirati bizonyíték származhat a poligráfos vizsgálatból,
- e) terhelti vallomás születhet a poligráfos vizsgálatot követően.

Arra a következtetésre jutottunk, hogy a poligráf igénybevétele szaktanácsadói vizsgálatnak minősül, egy olyan felderítő, és bizonyos esetekben bizonyítási cselekménynek, amelyben több bizonyítási cselekmény is fellelhető, és amelyből közvetetten (terhelt vallomása, tanúvallomás) vagy közvetlenül (okirat, tanúvallomás) bizonyítási eszközök származhatnak.

Megállapítottuk, hogy a poligráfos vizsgálat által kimutatott „*tetestudomás*” közvetett bizonyítékként vehető figyelembe, ugyanis a poligráfos teszt kérdéssoraiban a releváns kérdésekre adott fiziológiai reakciók megváltozása arra enged következtetni, hogy a vizsgált személy rendelkezik azzal az információval, amelyről csak az elkövető tudhat, így valószínűsíthető, hogy a vizsgálat alanya követte el a bűncselekményt, különben a releváns kérdésre adott reakciói nem különböznének a semleges vagy kontrollkérdéseknél tanúsítottaktól.

Megállapítottuk, hogy a jogszabályokkal összhangban alkalmazott poligráf nem ütközik bizonyítási tilalomba, és abbéli álláspontukat is kifejtettük, hogy a poligráfos vizsgálat csak akkor helyezhető el a bizonyítási eljárások között, amennyiben a műszer és a vizsgálati módszer olyan mértékben tökéletesedik, amelynek következményeként a validitási és megbízhatósági kételyeket el tudja oszlatni.

3.13. A vallomás őszinteségének ellenőrzésére szolgáló egyéb műszerek

Megállapítottuk, hogy a műszerek többsége még csak kísérleti fázisban van. Kifejtettük azt is, hogy ugyanúgy, mint a poligráf esetében, más őszinteségvizsgálati műszereknél sem látjuk akadályát annak, hogy terhelttel szemben alkalmazzák. A feltétel a megfelelő validitás és megbízhatóság, valamint a beleegyezés megszerzése a vizsgálandó

személytől. Akként vélekedtünk, hogy nem indokolt, hogy szakvélemény készüljön a műszeres őszinteségvizsgálat eredményéről, ezért érdemes lenne - a gyakorlattal ellentétben - szaktanácsadói vizsgálatnak tekinteni.

Úgy véltük, hogy bármelyik technológiáról is legyen szó, követelményként kell megfogalmazni a vizsgálandó személy beleegyezésének a megszerzését. A tanúnál csak akkor lehetséges a kötelező vizsgálat, amennyiben a validitási és megbízhatósági arányszámok 90% fölé emelkednek. Ettől még messze vannak a műszeres őszinteségvizsgálati módszerek, ezért indokolt az írásbeli beleegyezés további fenntartása a tanú esetében is.

Problémának láttuk, hogy a Be. csak a poligráfra tartalmaz rendelkezéseket. Figyelembe véve, hogy a poligráfon kívül már napjainkban is alkalmaznak más műszereket, indokoltnak tartottuk, hogy a Be. a poligráf helyett őszinteségvizsgálati műszerről rendelkezzen. A Be.-nek azt kellene tartalmaznia, hogy *„a terhelt beleegyezése nélkül a vallomása őszinteségvizsgálati műszer alkalmazásával nem vizsgálható.”* A Be. arról is rendelkezhetne, hogy *„szaktanácsadó igénybevétele kötelező, ha a terhelt vagy a tanú vallomását őszinteségvizsgálati műszer alkalmazásával vizsgálják”*, és lehetővé kellene tenni a műszeres őszinteségvizsgálatot végző szaktanácsadó bírósági eljárásban való alkalmazását is, valamint a tanú műszeres őszinteségvizsgálatát is.

Szóltunk arról is, hogy hasonlóan a poligráfhoz, más műszereknél is fennáll a lehetősége annak, hogy közvetett bizonyíték származzon a vizsgálati eredményből, és rájuk is vonatkozni kell annak a követelménynek, hogy a bíróság nem tekintheti tévedhetetlennek egyik módszert sem. Arra a megállapításra jutottunk, hogy amennyiben a jövőben olyan műszereket fejlesztenek ki, amelyek validitási és megbízhatósági arányszámai meghaladják a 90%-ot, indokolt lesz átértékelni a műszeres őszinteségvizsgálat helyét, amely a felderítési oldalról, a bizonyítás oldalára kerülhet. Ha ez megtörténik, a bizonyítási eljárások között el kell majd elhelyezni.

3.14. A kutatás problémafelvetései és ajánlásai

1. A műszeres őszinteségvizsgálat eredménye hozzájárulhat ugyan annak eldöntéséhez, hogy a vallomás őszinte-e, azonban önmagában egyik műszer sem alkalmas arra, hogy a bíróság kizárólag a szaktanácsadói, illetve a szakértői megállapításokra támaszkodva végezze el a hiteltérdemlőségi vizsgálatot.

2. Az őszinteségvizsgálati műszerekre úgy tekinthetünk, mint krimináltechnikai eszközökre, amelyek azt a célt szolgálják, hogy a büntetőeljárásban eljáró hatóságok számára a szaktanácsadón, illetve szakértőn keresztül megjelenítsék, nyilvánvaló tegyék, hogy a vizsgált személynek a bűncselekménnyel összefüggő kérdésekre adott válaszok során milyen fiziológiai változásai voltak.
3. Krimináltaktikai ajánlások segíthetik a nyomozó hatóságot és az ügyészt abban, hogy tudja, mikor mely műszeres őszinteségvizsgálati módszer vehető igénybe, és hogyan alkalmazható az eredményes nyomozás érdekében.
4. Több más országhoz hasonlóan, hazánkban is az a jellemző, hogy a jogalkotó túlnyomórészt a jogalkalmazóra bízta annak meghatározását, hogy milyen feltételekkel vehető igénybe a poligráf. A jogalkalmazói szabadság még inkább jellemzi a többi műszert, mivel azokra konkrét jogszabályi rendelkezés nem áll rendelkezésre, csupán következtetni lehet arra, hogy az Rtv., amikor műszeres (poligráfos) vizsgálatról ír, a poligráf mellett más műszerekre is kötelező szabályokat fogalmaz meg.
5. Az őszinteségvizsgálati műszerek nem sértenek alapelveket, ezért alkalmazhatóak a büntetőeljárásban. Magyarország Alaptörvényébe sem ütközik az igénybevételük, és az Emberi Jogok Európai Egyezményét sem sértik.
6. A Be. alapján a nagykorú gyanúsított lehet alanya a poligráfos vizsgálatnak. Bár a poligráfot alkalmazó külföldi országok egyikében sem tiltják a vádlott poligráfos vizsgálatát, úgy véljük, hazánkban érdemes ragaszkodnunk ahhoz, hogy csak nagykorú gyanúsított lehessen alanya a vizsgálatnak, mivel sem a hatóság, sem a terhelt érdekei nem teszik szükségessé a vádlott alannyá válását.
7. A vizsgálat feltétele az önkéntes beleegyezés kell, hogy legyen. Nem tartjuk elfogadhatónak azt a gyakorlatot, amely arra irányul, hogy a vizsgálandó személy csak közvetlenül a poligráfos vizsgálat előtt értesüljön a vizsgálat tényéről, szinte választási lehetőséget sem hagyva, hogy dönthessen a beleegyezés és a vizsgálat megtagadása között.
8. Annak ellenére, hogy a Be. a gyanúsított, illetve - a kiemelt jelentőségű ügyeknél - a tanú vallomásának poligráfos vizsgálatáról rendelkezik, úgy

véljük, hogy a hallgatási jogával élő gyanúsítottat nem indokolt megfosztani attól a jogától, hogy indítványozza a poligráf igénybevételét. Másrészt a nyomozást hátráltatná, ha a vallomást nem tevő, viszont a poligráfos vizsgálatot vállaló gyanúsított vizsgálatára nem kerülhetne sor.

9. A Be. csak a kiemelt jelentőségű ügyekben teszi a poligráfos vizsgálat lehetséges alanyává a tanút. A tanú poligráfos vizsgálatának lehetőségét a Be.-ben el kell helyezni a tanú kihallgatásánál (181. §), valamint a tanú kihallgatását szabályozó (Be. XIII. Fejezet I. Címe) 293. § (3) bekezdés végére kerülhetne (egy új bekezdésbe), hogy „*a tanú beleegyezése nélkül a vallomása poligráf alkalmazásával nem vizsgálható*”. A Be. tanúra vonatkozó új bekezdésének azt is kellene tartalmaznia, hogy a bírósági eljárásban a sértett nem vizsgálható poligráffal, mivel a nyomozás során sok információhoz juthat, ami szinte lehetetlenné tenné a műszeres őszinteségellenőrzést.
10. Kiskorú tanú esetében indokolt lenne a poligráfos vizsgálat tiltása, nemcsak a Be.-ben, hanem az Rtv.-ben is.
11. A Be.-nek önálló jogalanyisággal kellene felruháznia a bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható személyt, akinek ilyen minőségű eljárásjogi helyzete csak addig tartana, amíg a személyre vonatkozó egyszerű gyanú megalapozottá nem válik.
12. A jogalkotó jó döntést hozott, amikor a szaktanácsadóhoz rendelte a poligráfos vizsgálat elvégzését, mivel a poligráfos vizsgálat elsősorban a nyomozó hatóság és az ügyész segítője kíván lenni, ugyanúgy, mint a szaktanácsadói intézmény.
13. A Be.-nek lehetővé kellene tennie, hogy kizárólag a poligráfos vizsgálat esetén a szaktanácsadó alkalmazható legyen a bírósági szakban is. Érdemesnek tartjuk bevezetni a szaktanácsadó meghallgatása intézményt is.
14. Arra a következtetésre jutottunk, hogy a poligráfos vizsgálat során kérdezéstechnikák (feszültségcsúcs teszt és kontrollkérdés technika) kombinálása hatékonyabb lehet a büntetőeljárás eredményessége szempontjából.
15. Vannak hibalehetőségek, amelyek tévessé tehetik a poligráfos vizsgálat eredményét. Ezekre figyelemmel kell lennie a hatóságnak, mert csökkentik a poligráf validitását.

16. A külföldi és a hazai szakirodalom tanulmányozása alapján megállapítottuk, hogy a poligráf validitása⁹ 50 és 98,6% között van. A hazánkban alkalmazott feszültségcsúcs tesztnél a poligráf validitása 80-93%-os. Mivel az általános nézet szerint a 80%-os validitási arány még éppen, hogy elfogadható, ezért a hazai feszültségcsúcs tesztel elérhető validitási érték megfelelő.
17. A szakirodalom áttanulmányozása után azt állapítottuk meg, hogy a poligráfos vizsgálat megbízhatósága¹⁰ 52,5-90% közé tehető.
18. A poligráf a validitási és megbízhatósági korlátai miatt a több közül lehet az egyik módszer, vagyis csak más módszerekkel együtt alkalmazandó a vallomás őszinteségének vizsgálatára, elkerülve az őszintétlen vallomás okozta esetleges justizmordot.
19. A felderítést szolgálja, amikor a poligráfot a nyomozás kezdetén szűrőként alkalmazzák, a tanúként kihallgatott személyek esetleges tettestudomását is vizsgálhatják a műszerrel, és arra is poligráfot vesznek igénybe, hogy tárgyi bizonyítási eszközhöz jusson a nyomozó hatóság. A felderítés keretén belül tisztázzák azt is, hogy a nyomozó hatóság által felállított tényállás alapját képező vallomások mely részei nem tekintetők őszintének. A poligráfos vizsgálatnak akkor lehet szerepe a felderítésben, amennyiben a nyomozó hatóság tisztában van a módszer korlátaival.
20. A poligráf a nyomozás elrendelését követően alkalmazható, mert a feljelentés kiegészítés során nincs lehetőség kihallgatásra, így poligráfos vizsgálatra sem. Legkésőbb a felderítés befejeződése előtt vehető igénybe, vagyis a vádemelést követően felderítési céllal poligráf már nem alkalmazható.
21. A nyomozás során elvégzett poligráfos vizsgálatról készült jegyzőkönyv a nyomozati iratok közé kerül, amely felolvasható a tárgyaláson, és az is előfordulhat, hogy a tanú vagy a vádlott a vallomásában utal vissza a vizsgálatra, vagy a tanúként idézett szaktanácsadó elemzi és értelmezi a vizsgálati megállapításait. Mindhárom módon a poligráfos vizsgálat eredménye részévé válik a bírósági szakban zajló bizonyításnak.

---

⁹ A validitás azt mutatja meg, hogy hogyan aránylik egymáshoz a valóságnak megfelelő és az attól eltérő eredmény.

¹⁰ A megbízhatóság azt mutatja meg, hogy különböző poligráfos vizsgálok, egymástól függetlenül, ugyanazon mérések regisztrátumának értékelése alapján milyen arányban jutnak ugyanarra a következtetésre.

22. A bírósági gyakorlatban előfordul, hogy annak ellenére rendelnek ki szakértőként poligráfos vizsgálót, hogy azt a törvény alapján nem tehetnék. Így a Be.-vel ellentétes gyakorlat azt eredményezi, hogy a poligráfnak ilyen módon közvetlenül is szerepe teremődik a bizonyításban.
23. Fennáll a poligráfos vizsgálat és a bizonyítási eszközök közötti kapcsolat: tanúvallomás és terhelti vallomás születhet, valamint tárgyi bizonyítási eszközhöz juthat a hatóság a poligráfos vizsgálatot követően, továbbá okirati bizonyíték és szakvélemény is származhat a vizsgálatból.
24. A poligráf igénybevétele szaktanácsadói vizsgálatnak minősül, egy olyan felderítő, és bizonyos esetekben bizonyítási cselekménynek, amelyben több bizonyítási cselekmény is fellelhető, és amelyből közvetetten (terhelt vallomása, tanúvallomás) vagy közvetlenül (okirat, tanúvallomás) bizonyítási eszközök származhatnak.
25. A poligráfos vizsgálat által kimutatott tettestudomás közvetett bizonyítékként vehető figyelembe.
26. A jogszabályokkal összhangban alkalmazott poligráf nem ütközik bizonyítási tilalomba.
27. A poligráfos vizsgálat, valamint az alternatíváit jelentő őszinteségvizsgálati műszerek csak akkor helyezhetőek el a bizonyítási eljárások között, amennyiben az adott műszer és a vizsgálati módszer olyan mértékben tökéletesedik, amelynek következményeként a validitási és megbízhatósági kételyeket el tudja oszlatni.
28. Amíg a poligráf és más műszerek sem közelítik meg a 100%-os validitást és megbízhatóságot, addig elsősorban a felderítés során igénybe vehető módszerekként kell rájuk tekintenünk, amelyek magukban hordozzák a tévedés veszélyét is.
29. Nem indokolt, hogy szakvélemény készüljön a műszeres őszinteségvizsgálat eredményéről, ezért érdemes lenne az összes módját szaktanácsadói vizsgálatnak tekinteni.
30. Indokoltnak tartjuk, hogy a Be. a poligráf helyett őszinteségvizsgálati műszerről rendelkezzen. Álláspontunk szerint a nagykorú terhelt és a nagykorú tanú az, aki beleegyezése esetén alanya lehet a műszeres

őszinteségvizsgálatnak. A részletszabályokat a műszeres őszinteségvizsgálatról szóló önálló törvény foglalná magába.

3.15. A jogelmélet számára hasznosítható kutatási eredmények

- A műszeres őszinteségvizsgálat, mint terminus technicus megjelenítése, megalapozása,
- a poligráfós vizsgálat alkotmányos és büntetőeljárás alapelvi kötődéseinek feltárása,
- a poligráfós vizsgálat és a műszeres őszinteségvizsgálat elhelyezése a felderítésben és a bizonyításban,
- a poligráfós vizsgálatot végző szaktanácsadó eljárásjogi helyzetének meghatározása,
- a bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható személy önálló jogalanyiségének kimunkálása,
- a tanúk besorolása öt jellemző tanúkategóriába,
- a műszeres őszinteségvizsgálat büntető eljárásjogi és kriminalisztikai aspektusaira való rávilágítás,
- a poligráfós vizsgálat kapcsolatba hozatala a krimináltaktikával és a krimináltechnikával,
- a poligráfós vizsgálat validitásának és megbízhatóságának a meghatározása,
- a rétegzett hangelemzés helyett az érzelemvizsgálat, mint terminus technicus megalkotása.

3.16. A jogalkotás számára hasznosítható kutatási eredmények

- A tanú poligráfós vizsgálatának lehetővé tétele a nyomozati és a bírósági szakban,
- a vádlott kizárása a poligráfós vizsgálatból,
- a kiskorú tanú kizárása a poligráfós vizsgálatból,
- a sértett poligráfós vizsgálatának kizárása a bírósági szakban,
- a műszeres őszinteségvizsgálat Be.-ben történő elhelyezése,
- a részletszabályokat tartalmazó önálló, a műszeres őszinteségvizsgálatról szóló törvény megalkotása,
- a szaktanácsadói kirendelés lehetővé tétele a bírósági szakban,
- a szaktanácsadó meghallgatásának, mint eljárás cselekménynek a bevezetése,

- a vallomás ellenőrzésére szolgáló műszerek kezelése egységesen szaktanácsadói tevékenység legyen, a vizsgálati eredményt pedig szaktanácsadói jegyzőkönyv tartalmazza,
- a védői kontroll növelése azzal, hogy a védő is megismerkedhetne a poligráfós vizsgálat során felteendő kérdésekkel,
- az eltűnési ügyeknél a 136/1994. (X. 26.) Korm. rendeletben előírt 90 napos határidő helyett, annak rövideége miatt, indokolt lenne a 180 napos határidőt meghatározni, amit az ORFK – indokolt esetben – a Ket. alapján 30 nappal meghosszabbíthatna.

3.17. A jogalkalmazás számára hasznosítható kutatási eredmények

- A poligráfós vizsgálatot végző szaktanácsadók kompetenciáinak meghatározása,
- a szaktanácsadói kirendelés tartalmi követelményeinek pontosítása,
- a poligráfós vizsgálatnál a szakértői kirendelés mellőzése,
- az őszinteségvizsgálatra szolgáló műszerek alkalmazásánál a beleegyező nyilatkozat megszerzésének követelménye,
- az őszinteségvizsgálatra szolgáló műszerek alkalmazásánál a szaktanácsadói kirendelés meghonosítása,
- a poligráfós vizsgálat büntetőeljárásban betöltött helyének és szerepének a meghatározása,
- a poligráfós vizsgálat által kimutatott „tettetstudomás” közvetett bizonyítékként való figyelembevétele,
- a poligráfós vizsgálat validitási és megbízhatósági adatainak összesítése,
- a validitást csökkentő tényezők felsorolása,
- a hallgatási jogával élő terhelt számára – beleegyezése esetén – a poligráfós vizsgálat biztosítása,
- a poligráfós vizsgálatot végző szaktanácsadó eljárásjogi helyzetének meghatározása.

IV. AZ ÉRTEKEZÉS TÉMAKÖRÉBEN ÍRT PUBLIKÁCIÓK JEGYZÉKE

- BUDAHÁZI Árpád: A bizonyítási eljárások és a poligráf. Rendvédelmi Füzetek, 2010/4. szám. Rendőrtiszti Főiskola, Budapest, 2010. 5-17. o.
- BUDAHÁZI Árpád: A bizonyítási eszközök és a poligráf. Magyar Rendészet, VIII. évfolyam, 2008/3. szám. Rendőrtiszti Főiskola, Budapest, 2008. 11-25. o.
- BUDAHÁZI Árpád: A büntetőeljárás alapelvek és a poligráf. Rendvédelmi Füzetek, 2010/1. szám. Rendőrtiszti Főiskola, Budapest, 2010. 16-23. o.
- BUDAHÁZI Árpád: A média, a rendészeti kommunikáció, az erőszakos bűncselekmények és a poligráf. In: NÉMETH Zsolt (Szerk.): Tiszteletkötet SÁRKÁNY István 65. születésnapjára. Rendőrtiszti Főiskola, Budapest, 2010. 37-47. o.
- BUDAHÁZI Árpád: A műszeres őszinteségvizsgálati módszerek helye és szerepe a büntetőeljárásban. In: FÜLÖP Péter (Szerk.): Tavaszi Szél 2012. DOSZ, Budapest, 2012. 662-667. o.
- BUDAHÁZI Árpád: A poligráf hazai és külföldi alkalmazása. In: ZADRAVECZ Zsófia (Szerk.): Tavaszi Szél 2011. DOSZ, Pécs, 2011. 53-59. o.
- BUDAHÁZI Árpád: A poligráf helye és szerepe a büntetőeljárásban. Magyar Rendészet, XI. évfolyam, 2011/2. szám. Rendőrtiszti Főiskola, Budapest, 2011. 66-73. o.
- BUDAHÁZI Árpád: A poligráf helye és szerepe a büntetőeljárásban. Jog-Állam-Politika. SZE Állam- és Jogtudományi Kar, Győr, 2009/3. 98-105. o.
- BUDAHÁZI Árpád: A poligráf jövője. Magyar Rendészet, XII. évfolyam, 2012/1. szám. NKE Rendészettudományi Kar, Budapest, 2012. 33-39. o.
- BUDAHÁZI Árpád: A poligráf, mint nyomozást orientáló eszköz. Rendvédelmi Füzetek, 2009/1. szám. Rendőrtiszti Főiskola, Budapest, 2009. 86-93. o.
- BUDAHÁZI Árpád: A poligráf múltja, jelene és jövője. Magyar Rendészet, VII. évfolyam, 2007/3-4. szám. Rendőrtiszti Főiskola, Budapest, 2009. 27-41. o.
- BUDAHÁZI Árpád: A poligráf vizsgáló. In: ADÁM Antal (Szerk.): PHD Tanulmányok 8. PTE ÁJK, Pécs, 2009. 53-63. o.
- BUDAHÁZI Árpád: Az erőszakos közösülés és a poligráf. In: NÉMETH Zsolt – PALLAGI Anikó (Szerk.): Tanulmányok a 60 éves BLASKÓ Béla tiszteletére. Rendőrtiszti Főiskola, Budapest, 2010. 28-36. o.
- BUDAHÁZI Árpád: Az igazságkeresés múltja, különös tekintettel a poligráfra. Kriminológiai Közlemények/Különszám. Budapest, 2009. 115-121. o.
- BUDAHÁZI Árpád: Conditions and Requirements of Polygraph Examination. European Polygraph, 6. évfolyam, 2012/3. szám. Andrzej Frycz Modrewski University, Cracow, Lengyelország, 2012. (Megjelenés alatt.)
- BUDAHÁZI Árpád: Poligráf a büntetőeljárásban. Belügyi Szemle, 59. évfolyam, 2011/12. szám. 104-117. o.
- BÖGÖLY Gyula – BUDAHÁZI Árpád – CSÁNYI Csaba – SLÉDER Judit: Büntetőeljárás-jog (főiskolai jegyzet). Rejtjel Kiadó. Budapest, 2010. 107-176. o., 229-248. o., 299-300. o., 439-445. o., 459-478. o.
- BUDAHÁZI Árpád – GERGI-HORGOS Livia: Büntető eljárásjogi alapismeretek. Tansegédlet. NKE Rendészettudományi Kar, Budapest, 2012. 53-111. o.

TARTALOMJEGYZÉK

I. A kitűzött kutatási feladat összefoglalása.....	3
1.1. A műszeres őszinteségvizsgálat, azon belül is a poligráfos vizsgálat szükségessége	5
1.2. A témaválasztás indokai és a kutatás céljai.....	7
II. A kutatás módszerei, az elvégzett vizsgálatok és elemzések.....	8
III. A kutatási eredmények összefoglalása, azok hasznosítása, illetve a hasznosítás lehetőségei	9
3.1. Bevezetés.....	9
3.2. A vallomás őszinteségének műszeres ellenőrzése, mint az igazságkeresés eszköze	9
3.3. A poligráf története.....	10
3.4. A poligráf alkalmazásának egyes külföldi jellemzői, példái, modelljei.....	10
3.5. A poligráf jogi szabályozása hazánkban	11
3.6. A poligráf és a büntetőeljárás alapelvei	11
3.7. A poligráfos vizsgálat alanya	12
3.8. A poligráfos vizsgáló	13
3.9. A poligráf működése.....	14
3.10. A poligráf alkalmazásának egyes gyakorlati kérdései	14
3.11. A poligráf validitása	14
3.12. A poligráfos vizsgálat helye és szerepe a felderítésben és a bizonyításban	15
3.13. A vallomás őszinteségének ellenőrzésére szolgáló egyéb műszerek.....	16
3.14. A kutatás problémafelvetései és ajánlásai	17
3.15. A jogelmélet számára hasznosítható kutatási eredmények.....	22
3.16. A jogalkotás számára hasznosítható kutatási eredmények	22
3.17. A jogalkalmazás számára hasznosítható kutatási eredmények	23
IV. Az értekezés témakörében írt publikációk jegyzéke	24